

Звездано небо нада мном
и морални закон у мени.

Имануел Кант

(1724-1804)

ЖИВОТ

- Рођен је у Кенигзбергу 1724.г у коме је провео читав живот и где је градио универзитетску каријеру
- Његова филозофија се дели на преткритичку (утицај Лајбницове филозофије) и критичку у којој развија своју трансценденталну филозофију
- Главна дела су: *Критика чистог ума, Критика практичког ума и Критика моћи суђења*
- Умро је 1804. г

ШТА МОГУ ДА ЗНАМ?

- Проблем сазнања није успешно решила ни рационалистичка ни емпиристичка ф-ја
- Одговор на питање: Шта могу да знам? даје ***Критика чистог ума:*** *„Дакле у погледу времена ниједно сазнање у нама не претходи искуству, и са искуством почиње свако сазнање. Али, иако целокупно сазнање почиње са искуством, ипак, због тога, не проистиче све сазнање из искуства.“*

ШТА МОГУ ДА ЗНАМ?

- *„Могуће је… да се наше сазнање састоји из онога што ми примамо преко утисака и онога што наша сопствена моћ сазнања (побуђена само чулним утисцима) додаје из саме себе“*
- Кант сугерише да и емпиризам и рационализам поседују елементе које исправна теорија сазнања мора да укључи у себе (и чулне утиске – емпиризам и субјективне услове сазнања - рационализам)

ТРАНСЦЕНДЕНТАЛНА ФИЛОЗОФИЈА

- Критику оба становишта је изразио ставом „**Опажаји без појмова су слепи, појмови без опажаја су празни“**
- **Опажаји без појмова су слепи** - критикује тежњу емпириста да сазнање објасне на основу искуства, не признајући урођене принципе разума

ТРАНСЦЕНДЕНТАЛНА ФИЛОЗОФИЈА

- **Појмови без опажаја су празни** - критикује рационалистичко становиште да сазнање објасне на основу разума а без ослањања на искуство
- Критичко истраживање субјекта – испитивање граница могућности његовог сазнања- **трансцендентална филозофија**

КОПЕРНИКАНСКИ ОБРТ

- Подразумева да се **замене места субјекту и објекту сазнања**
- Раније се субјект опажања прилагођавао објекту сазнања - опажање се управљало према особини предмета
- Кант својим обртом предлаже да се **особине објекта прилагођавају опажању субјекта –** што делује као фантастична претпоставка

КОПЕРНИКАНСКИ ОБРТ

- **нпр:** Када гледаш филм у биоскопу, да ли је филм 25 сличица у секунди које се пројектују на платну испред тебе?
- Субјект спаја мноштво сличица у покрет – кретање филмске траке кроз пројектор му се приказује на платну као представа радње коју док гледа активно повезује и прати
- Субјект сазнања је активан у свакој својој сазнајној моћи

КОПЕРНИКАНСКИ ОБРТ

Кант разликује 3 сазнајне способности:

1. **чулно сазнање** у ком субјект конструише чулне представе
2. **разум - повезивање представа**
3. **ум – способност мишљења** која превазилази границе искуства

САЗНАЊА *A PRIORI* и *A POSTERIORI*

- Сва сазнања Кант је поделио на **априорна** и **емпиријска**
- Знати нешто *a priori* значи знати нешто **пре искуства**
- **Свако сазнање почиње искуством, ипак немају сва сазнања порекло у искуству**
- Постоје **чиста** априорна сазнања и она постоје у свакој сазнајној способности

ЧУЛНО САЗНАЊЕ

- Трансц. учење о чулности истражује **чисте априорне форме чулности,** а то су **простор** и **време**
- Оне се добијају када се од чулног опажаја **одузме оно што му додаје разум и осећај**
- Простор и време су **субјективни услови чулности,** а не особине предмета и стварности изван субјекта
- Објект чулног сазнања јесте **појава** коју је субјект конструисао помоћу простора и времена као својих априорних форми

ЧУЛНО САЗНАЊЕ

- Субјект не може да сазна стварност каква је независна од чулних форми, тј. **ствар по себи**

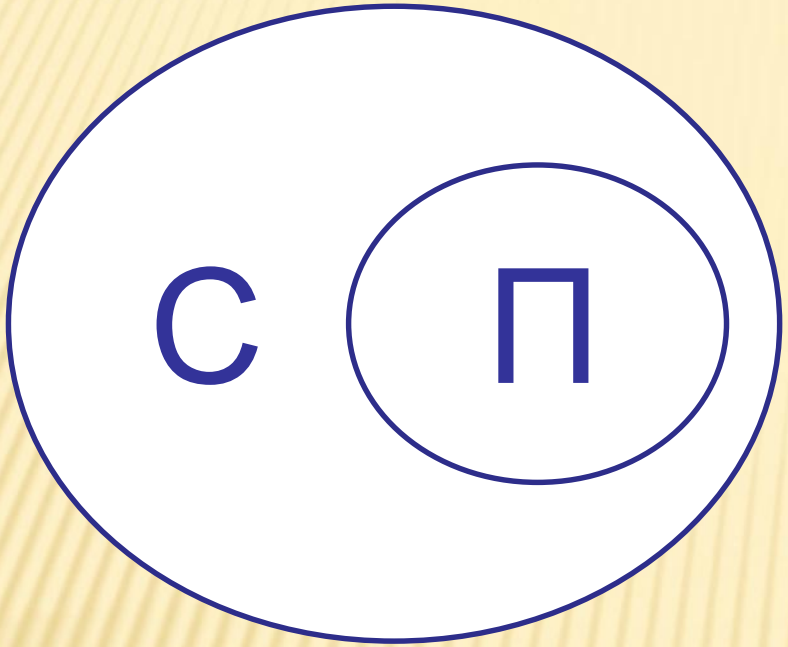
РАЗУМ

- Чулно сазнање даје опажањем материјал разуму за формирање представа
- **Представа је синтеза** појединачних *опажаја* у предмет чулног сазнања **– акт спонтанитета**
- **Разум** је способност повезивања представа добијених чулним опажањем – он је синтеза или –**моћ суђења**
- Продукт рада разума је **суд**

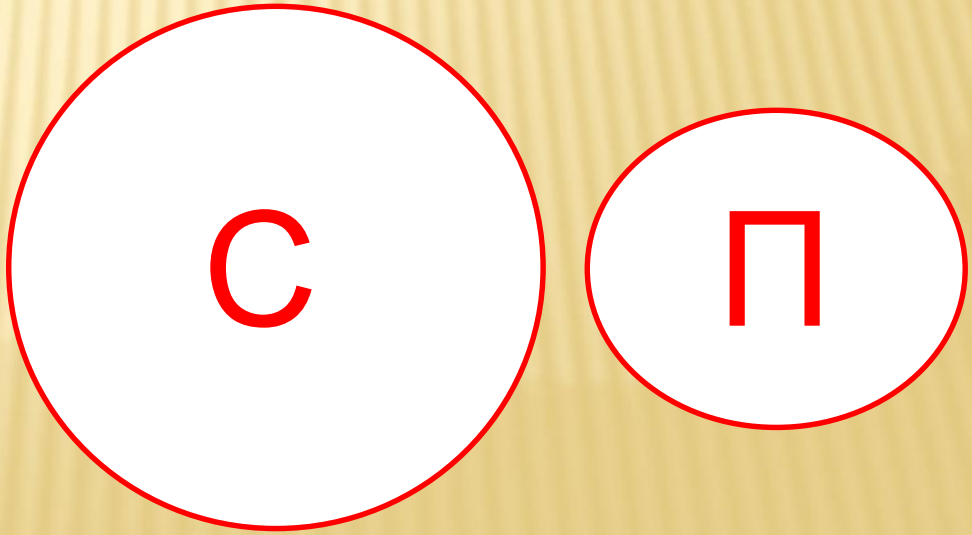
СУДОВИ

- Кант све судове дели на **аналитичке и синтетичке** (суд= веза појмова, субјекта и предиката)
- **Аналитички суд је суд чији је предикат нужни део субјекта**, нпр. „Троугао има три угла.“
- **„**три угла“ су нужни део појма „троугао“
- **У синтетичком суду субјекту се приписује предикат који није нужни део субјекта**

АНАЛИТИЧКИ СУД

СИНТЕТИЧКИ СУД

СУДОВИ

- Нпр. суд „Троугао је нацртан на школској табли“, јесте синтетички суд зато што у појму „троугао“ није нужно садржан предикат „нацртан на школској табли“
- Тачност овог суда је променљива у времену тј. он би могао бити тачан уколико би неко заиста нацртао троугао..
- Сви **аналитички судови су априорни-** није потребно емпиријски проверити њихову тачност

СУДОВИ

- **Сви искуствени судови су синтетички**- излази се из скупа нужних особина субјекта па се он повезује са неким предикатом који није у њему претходно замишљен
- Суд „Троугао је нацртан на табли“ је суд чију тачност треба проверити чулима

Чисти синтетички судови a priori

- Кант је сматрао ове судове **условима сваког искуства**
- Нпр.суд „Свака појава има свој узрок“, субјект овог суда не садржи у себи предикат, али до њега се **не може доћи емпиријским путем**
- **Чисти синтетички судови a priori** су могући и **нужни за заснивање искуства**
- Основно питање је **како су они могући?**

Категорије појмова синтезе

- Представе добијене чулима разум повезује на дванаест начина уз помоћ **категорија појмова синтезе-синтетичких судова a priori**
- Они су могући на основу структуре субјекта сазнања и проналазе се одузимањем чулних представа и осећаја од емпиријских судова тј. **праћењем чисто логичких начина повезивања појмова у суду**

КАТЕГОРИЈЕ ПОЈМОВА СИНТЕЗЕ
КВАНТИТЕТ
ЈЕДИНИЦА
МНОЖИНА
ЦЕЛОКУПНОСТ
КВАЛИТЕТ
РЕАЛИТЕТ
НЕГАЦИЈА
ЛИМИТАЦИЈА
РЕЛАЦИЈА
СУПСТАНЦИЈА И АКЦИДЕНЦИЈА
УЗРОК И ПОСЛЕДИЦА
ЗАЈЕДНИЦА
РЕЛАЦИЈА
МОГУЋНОСТ-НЕМОГУЋНОСТ
БИЋЕ-НЕ-БИЋЕ
НУЖНОСТ-СЛУЧАЈНОСТ

Категорије појмова синтезе

- У емпиријском суду „Увек када померим миша, помери се курсор на екрану рачунара“, када одузмемо његове конкретне емпиријске садржаје (померање миша и курсора на екрану), добићемо суд „Увек када x, онда y“, који је априорни синтетички суд
- Овај суд омогућава формирање каузалне везе између две представе

Категорије појмова синтезе

- Каузалитет и остале везе између представа се не налазе у природи, већ их субјект прописује стварности
- „Веза је једна представа која не може да буде дата преко објекта, већ **само субјект може да је успостави**“
- Основно питање је како разум може да повезује различите представе?

Идентитет самосвести

- Све представе (померање миша и курсора) су наше представе и налазе се у мишљењу које прати обе представе и увек је једнако само себи- „Ја мислим“
- Ово начело је засновано на априорном идентитету самосвести- она је увек идентична себи и све представе обухвата једном истом самосвешћу нама познатом под називом „ја мислим“.

ум

- Границе човековог сазнања су границе онога што се може проверити чулним искуством
- Али **субјект сазнања има способност да поставља питања која превазилазе ове границе, а та способност је ум**
- Ум покушава да превазиђе границе могућег искуства помоћу три врсте идеја а то су **бесмртност душе, слобода воље и постојање нужног бића - Бога**

ум

- О свакој од ових идеја могуће је дати и аргументовати противречне ставове тзв.**антиномије**
- Способност ума да мисли противречне ставове се назива **антиномичност ума**
- Због ове његове способности Кант ум сматра бескорисним за теоријску употребу